МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Історичний факультет
Кафедра політології та філософії

Кваліфікаційна робота
рівень вищої освіти – бакалавр

тема: «Дипломатія малих держав в умовах сучасних глобальних криз (на прикладі країн Балтії та Польщі)»

Виконав:студент__4__ курсу, групи _P1b22z_
напряму підготовки (спеціальності)
_____052 Політологія_____
(шифр і назва напряму підготовки, спеціальності)
_____Гініятуллін Ярослав Вікторович_____
(прізвище, ім’я та по батькові)
Керівник: _Плахтій Маріанна Петрівна,
кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри політології та філософії_
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, учене звання)
Рецензент:_____
(прізвище, ініціали, науковий ступінь, учене звання)

Кам’янець-Подільський – 2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП……3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИПЛОМАТІЇ МАЛИХ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ……..6

1.1 Поняття та характерні риси малих держав у системі міжнародних відносин……6

1.2 Інструменти та особливості здійснення дипломатії малими державами……...11

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ МАЛИХ ДЕРЖАВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ……..16

2.1 Вплив глобальних криз на зовнішньополітичну діяльність малих держав……..16

2.2 Основні напрями та механізми дипломатичної діяльності малих держав у кризових умовах…….23

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬЩІ ТА КРАЇН БАЛТІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ…….30

3.1 Особливості дипломатичної діяльності Польщі в умовах глобальних криз……..30

3.2 Особливості дипломатичної діяльності країн Балтії в умовах глобальних криз……..35

3.3 Порівняльний аналіз дипломатії Польщі та країн Балтії…….38

ВИСНОВКИ……..41

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….44

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасній системі міжнародних відносин малі держави відіграють дедалі помітнішу роль, незважаючи на обмежені матеріальні, військові та економічні ресурси. Глобальні кризи, зокрема, конфлікти у сфері безпеки, енергетична нестабільність, міграційні процеси та інформаційні війни, суттєво впливають на трансформацію їхньої зовнішньополітичної та дипломатичної стратегії. У цих умовах малі держави змушені шукати ефективні механізми захисту національних інтересів через міжнародні інституції, коаліційні формати та інструменти «м'якої сили».

Особливої актуальності набуває аналіз дипломатії країн Центральної та Східної Європи, зокрема Польщі та країн Балтії (Естонія, Латвія, Литва), які після 2022 року опинилися в новому безпековому середовищі, сформованому російсько-українською війною. Їхня зовнішньополітична діяльність демонструє перехід від традиційної адаптивної дипломатії до активної проактивної моделі впливу, спрямованої на формування регіонального та європейського безпекового порядку.

Вивчення дипломатії малих держав у контексті глобальних криз дозволяє глибше зрозуміти механізми їхньої політичної поведінки, роль міжнародних організацій у забезпеченні безпеки та можливості держав з обмеженими ресурсами впливати на міжнародні процеси.

Метою дослідження є комплексний аналіз особливостей дипломатії малих держав в умовах сучасних глобальних криз на прикладі Польщі та країн Балтії, а також визначення основних механізмів їхнього впливу на міжнародну систему.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання:**

1. Розкрити поняття малих держав та їхні характерні риси у системі міжнародних відносин.
2. Визначити інструменти та особливості дипломатії малих держав.

3. Проаналізувати вплив сучасних глобальних криз на зовнішньополітичну діяльність малих держав.

4. Дослідити основні напрями та механізми дипломатії малих держав у кризових умовах.

5. Охарактеризувати особливості дипломатичної діяльності Польщі в умовах глобальних криз.

6. Проаналізувати дипломатичну діяльність країн Балтії в умовах сучасних криз.

7. Провести порівняльний аналіз дипломатії Польщі та країн Балтії.

Об'єктом дослідження є дипломатія малих держав у сучасній системі міжнародних відносин.

Предметом дослідження виступають особливості, інструменти та механізми реалізації дипломатії малих держав в умовах сучасних глобальних криз на прикладі Польщі та країн Балтії.

У роботі використано загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження**. Метод аналізу застосовано для розкриття сутності дипломатії малих держав; системний підхід – для дослідження її як цілісного явища у міжнародній системі; порівняльний метод – для зіставлення дипломатичних моделей Польщі та країн Балтії; методи індукції та дедукції – для узагальнення отриманих результатів та формулювання висновків.

Наукова новизна полягає у комплексному порівняльному аналізі дипломатії малих держав Центрально-Східної Європи в умовах сучасних глобальних криз із визначенням специфіки трансформації їхніх зовнішньополітичних стратегій під впливом безпекових викликів, зокрема російсько-української війни.

Практичне значення отриманих результатів. Основні теоретичні положення та висновки бакалаврської роботи можуть використовуватися під час написання дипломної чи магістерської роботи, при підготовці матеріалів для

науково-практичних конференцій, складання навчально-методичних матеріалів тощо.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 48 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДИПЛОМАТІЇ МАЛИХ ДЕРЖАВ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

1.1 Поняття та характерні риси малих держав у системі міжнародних відносин

Серед теоретиків-міжнародників досить поширеною є думка, що наука про міжнародні відносини, загалом, не зосереджується глибоко на проблемах малих держав. Незважаючи на фактичну обґрунтованість цього твердження, зазначається, що малі держави не були повністю ігноровані основними напрямками теорії міжнародних відносин, але відродження наукового інтересу до їх ґрунтовного вивчення почалося лише після завершення міжблокового протистояння [40, с. 8].

Виділяються три причини, які визначають необхідність вивчення малих держав у наш час. По-перше, домінування Сполучених Штатів у сучасному світовому порядку визначає необхідність для практично всіх держав зіткнутися з викликами, з якими раніше стикалися виключно малі держави (у традиційному розумінні). Тому ґрунтовне вивчення малих держав може служити для кращого розуміння моделей функціонування більшості державних суб’єктів у контексті сучасних асиметричних відносин.

По-друге, сьогодні малі держави відіграють більш активну роль, ніж у попередні історичні періоди, роблячи значний внесок у забезпечення безпеки в різних сферах.

По-третє, малі держави становлять більшість держав у сучасній системі міжнародних відносин, про що, зокрема, свідчить структура членства в таких важливих міжнародних інституціях, як ООН, НАТО та ЄС [37, с. 28].

Однак, у дослідженнях важко досягти належної однозначності. Наприклад, держава може бути «малою» у глобальному вимірі, але лідером на регіональному чи субрегіональному рівнях. Держава може бути «малою» за власним оборонним

потенціалом, але займати лідируючі позиції в економічному розвитку. Так само невеликий розмір території держави не завжди корелює з її незначною могутністю чи потенціалом у міжнародних відносинах, оскільки в певних сферах малі держави можуть бути сильнішими та відігравати більш значну роль, ніж великі держави.

Ці теоретичні підходи підтверджуються в сучасній міжнародній практиці. Незважаючи на обмежені матеріальні та демографічні ресурси, низка малих держав демонструє високий рівень зовнішньополітичної активності, зокрема через участь у міжнародних організаціях, регіональних об'єднаннях та багатосторонніх форматах співробітництва. Це свідчить про те, що реальний вплив держави в міжнародних відносинах визначається не лише її розмірами чи ресурсною базою, а й здатністю ефективно використовувати наявні інструменти дипломатії та адаптуватися до змін у міжнародному середовищі. Тому поділ держав на «малі» та «великі» є відносним і потребує всебічного аналізу.

Зокрема, враховуючи меншу кількість зовнішньополітичних цілей, малі держави можуть отримати ширші можливості для дій і, отже, бути менш гнучкими в реалізації своїх потреб у міжнародному середовищі, нарівні з іншими державами. Також доречно розрізняти наявність силового потенціалу та здатність здійснювати реальний вплив: у певні історичні періоди або в певних сферах характер поведінки малих держав на міжнародній арені може «перевершувати очікування» від них з боку інших суб'єктів.

У деяких випадках «малі держави» включаються за залишковим принципом, зокрема, ті держави, які не належать до групи великих або карликових держав. Існує також більш категоричний підхід до проблеми визначення «малої держави» як аналітичної категорії, який підкреслює її надмірно відносний характер та наголошує на нездатності адекватно відображати зміни балансу сил у сучасних міжнародних відносинах. Він, серед іншого, наголошує на доцільності відмови від поняття «мала держава» та пропонує зосередитися на тому, як організовуються та

розвиваються асиметричні відносини між державами різної потужності в різних умовах [36, с. 145].

З огляду на відсутність універсального визначення «малої держави», у науковій літературі сформувалися різні теоретичні підходи до тлумачення її ролі та поведінки в міжнародних відносинах. Кожен з них по-своєму пояснює можливості, обмеження та стратегії дій малих держав, що зумовлює необхідність їх всебічного розгляду.

Найбільш значною традицією розгляду держави як актора міжнародних відносин є політичний реалізм. Однак значення малих держав у міжнародному середовищі, з точки зору реалізму, трактується як обмежене, оскільки вони, перш за все, відіграють роль «пішаків у грі» великих держав. Зокрема, Д. Віталь, зосереджуючись на вивченні малих держав у конфлікті з більш потужними акторами, стверджував, що малі держави, враховуючи ієрархічну структуру міжнародної системи, знаходяться в невигідному становищі, а тому не здатні застосовувати силу. Через нездатність захистити себе, малі держави, перш за все, змушені зосереджуватися на власній безпеці та реагувати на зовнішнє середовище, а не враховувати внутрішні фактори [43, с. 124].

Як відомо, реалісти загалом скептично ставляться до міжнародного права та міжнародних організацій, розглядаючи міжнародні відносини як гру з нульовою сумою. В анархічному міжнародному середовищі всі держави дотримуються принципу опори на власні сили через дилему безпеки. Ці принципи однаково справедливі як для великих, так і для малих держав. Тому, з точки зору реалізму, малі держави мають вибір між двома варіантами зовнішньої політики: балансування стратегій або союз з переможцем.

З точки зору політичного реалізму, малі держави розглядаються насамперед як актори, можливості яких суттєво обмежені структурою міжнародної системи та домінуванням великих держав. У цьому контексті їхня зовнішня політика спрямована, перш за все, на забезпечення власної безпеки та виживання, що

визначає орієнтацію на балансування стратегій або приєднання до сильнішого актора. Обмежені ресурси змушують малі держави уникати прямої конфронтації, концентруватися на вузькому колі зовнішньополітичних пріоритетів та діяти переважно в межах безпосереднього регіонального оточення. Водночас вони розглядають міжнародні інститути та норми не як самостійну цінність, а як інструмент, який можна використовувати для досягнення прагматичних національних інтересів [28, с. 225].

Глобалізація та економічна взаємозалежність, на думку реалістів, суттєво не змінили ситуацію: недовіра між державами, спричинена анархічним характером міжнародного середовища, продовжує спонукати їх зосереджувати свої зусилля на збільшенні власної могутності. Це призводить до постійного загострення суперництва у сфері безпеки та посилення нестабільності. Тому через брак військової могутності, дипломатичного потенціалу чи економічних важелів впливу, малі держави є вразливими та нездатними ефективно протистояти більш потужним акторам.

Малі держави можуть співпрацювати, створюючи альянси, забезпечуючи власне виживання та процвітання шляхом зміцнення своїх позицій на кооперативній основі, або шляхом захисту від доброзичливих великих держав (гегемонів). Однак серед реалістів немає єдиної думки щодо того, як малі держави запобігають небезпеці: чи об’єднуються вони в альянси з тими державами, які їм загрожують у міжнародному середовищі, чи намагаються збалансувати вплив могутніх держав, об’єднуючись проти них [28, с. 226].

Лібералізм, значною мірою, зосереджується на умовах виникнення, особливостях розвитку та поширення, а також на наслідках співпраці міжнародних акторів. У сучасному світі держави найчастіше пов’язані мережами інституціоналізованих міждержавних відносин, що слугує актуальним засобом стримування, насамперед для великих держав. Таким чином, з точки зору лібералізму, малі держави є не стільки вразливими «пішаками», скільки

партнерами, які можуть впливати на ситуацію на міжнародному рівні, укладаючи взаємовигідні угоди з іншими державами. Незважаючи на існування певних асиметрій у відносинах між великими та малими державами, останні схильні до кооперативної поведінки та забезпечують основи міжнародного порядку, тобто створюють умови, за яких малі держави добровільно погоджуються на підлегле становище. Малі держави розглядають міжнародні інституції як важливі інструменти власної зовнішньої політики, придатні для досягнення кращих результатів в анархічному міжнародному середовищі. Наприклад, однією з причин вступу малих держав до ЄС було бажання забезпечити ефективне стримування для Німеччини. Делегування більших повноважень наднаціональним інституціям ЄС збалансувало вплив Німеччини в Європі, з одного боку, та дало малим державам більше важелів впливу в розвитку інтеграційних процесів, з іншого.

Багато сучасних дослідників використовують досягнення конструктивізму для пояснення поведінки держав. Конструктивізм відрізняється від традиційних напрямків теорії міжнародних відносин своєю спробою врахувати інтерсуб'єктивне представництво міжнародних акторів та значення, яке він надає ідеям, нормам та ідентичностям у здійсненні міжнародної взаємодії. Конструктивісти стверджують, що держави можуть діяти по-різному залежно від своєї ідентичності та сприйняття себе та інших міжнародних акторів. Таким чином, конструктивізм зосереджується не на малих державах, а радше на тому, як ідентичність, інтереси, норми та інтерсуб'єктивні переконання формують зовнішню політику [28, с. 228].

Використовуючи праці конструктивістів, Дж. Гвалія наголошував на важливості ідей правлячих еліт у формуванні зовнішньої політики малих держав, як важливіших за матеріальні чи структурні фактори. Зокрема, він зосередився на уявленнях грузинської еліти про ідентичність та національну ідею Грузії та стверджував, що вибір на користь «західного вектора» розвитку цієї держави не можна пояснити реалістичним тлумаченням зовнішньополітичної поведінки малих держав. Адже, за логікою реалістів, Грузія, як мала держава, повинна прагнути до

союзу з росією. Вищезазначена невідповідність ілюструє, що саме ідеологічні настанови стали визначальними для процесу зближення цієї невеликої кавказької держави із Заходом [32, с. 88].

Основною характеристикою малих та мікродержав є обмеженість їхніх ресурсів. Відповідно, обидва типи держав не можуть чинити значного впливу на міжнародну систему ні окремо, ні в невеликих групах. Однак малі держави все ж мають певний ступінь впливу у своєму безпосередньому оточенні. На думку А. Вівела та К. Оеста, «мала держава – це держава, яка слабка в асиметричних відносинах на глобальному та регіональному рівнях, але, як правило, сильніша держава на субрегіональному рівні» [44, с. 436].

Тому, узагальнюючи різні теоретичні підходи, слід розуміти «малу державу» як державу, яка характеризується обмеженістю матеріальних та військово-політичних ресурсів, що визначає її залежність від зовнішнього середовища, але не виключає можливості реалізації активної та ефективної зовнішньої політики шляхом участі в міжнародних інституціях, коаліціях та використання нематеріальних інструментів впливу.

Отже, малі держави є невід'ємною частиною сучасної системи міжнародних відносин, і їхня роль не обмежується пасивним реагуванням на дії великих держав. Навпаки, в умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності вони є дедалі активнішими учасниками міжнародних процесів, використовуючи гнучкі дипломатичні стратегії та багатосторонні механізми взаємодії. Це створює основу для подальшого аналізу інструментів та особливостей дипломатії малих держав.

1.2 Інструменти та особливості здійснення дипломатії малими державами

Дипломатія малих держав характеризується специфічними підходами до реалізації зовнішньополітичних інтересів, що зумовлено обмеженістю ресурсів та залежністю від зовнішнього середовища. На відміну від великих держав, вони рідко

використовують інструменти прямого силового впливу, а натомість віддають перевагу гнучким та непрямим методам дипломатичної діяльності, спрямованим на максимізацію власних переваг у рамках існуючих міжнародних обмежень.

В умовах асиметричних міжнародних відносин малі держави змушені адаптувати свою дипломатичну поведінку, уникаючи відкритої конфронтації з більш потужними суб'єктами. Це проявляється у використанні обережних форм дипломатичної взаємодії, зокрема неформальних каналів переговорів, багатосторонніх форматів співпраці та механізмів посередництва [3, с. 61]. Такий підхід дозволяє знизити ризики політичного тиску та забезпечити більшу гнучкість у реалізації зовнішньополітичних цілей.

Важливою особливістю дипломатії малих держав є також орієнтація на підтримку стабільних та передбачуваних відносин з іншими суб'єктами міжнародної системи. За відсутності суттєвих конфліктів інтересів між ними малі держави часто демонструють високий рівень співпраці, що сприяє формуванню сприятливого середовища для дипломатичної взаємодії та розвитку партнерських відносин.

Особливе значення має фактор історичного досвіду та інституційної зрілості дипломатичних служб. Держави з давніми дипломатичними традиціями мають ширші можливості для ефективного використання існуючих інструментів зовнішньої політики, зокрема завдяки розвиненим мережам міжнародних контактів та професійній підготовці дипломатичного персоналу. Водночас нові або менш досвідчені держави змушені активніше використовувати зовнішню підтримку та міжнародні інституції для зміцнення своїх позицій.

Крім того, малі держави часто виступають посередниками в міжнародних конфліктах, що є важливим проявом їхньої дипломатичної активності. Виконання таких функцій сприяє підвищенню їхнього міжнародного авторитету та розширенню їхнього впливу, незважаючи на обмежені матеріальні ресурси. Участь

у посередницьких ініціативах також дозволяє малим державам інтегруватися в ширші міжнародні процеси та зміцнювати свої позиції у світовому середовищі [18].

Участь малих держав у діяльності міжнародних організацій, таких як Європейський Союз та НАТО, є одним із ключових інструментів реалізації їхньої зовнішньої політики. Завдяки членству в цих структурах малі держави здатні компенсувати обмеженість власних ресурсів за допомогою механізмів колективної безпеки, політичної координації та економічної інтеграції. Це має особливе значення в умовах зростання глобальних загроз, коли індивідуальних можливостей держав недостатньо для ефективного реагування.

Водночас міжнародні організації створюють додаткові канали впливу на прийняття рішень на міжнародному рівні для малих держав. У рамках інституційних процедур навіть держави з обмеженим потенціалом можуть брати участь у формуванні спільної політики, просувати власні інтереси та забезпечувати їх врахування іншими суб’єктами. Таким чином, участь у міжнародних організаціях є не лише засобом захисту, а й інструментом активної дипломатичної діяльності [10, с. 267; 23, с. 48].

Одним із ключових напрямків взаємодії з міжнародними організаціями є коаліційна дипломатія. Формування коаліцій та участь у альянсах є ще одним важливим інструментом дипломатії малих держав. Обмежені ресурси змушують їх шукати партнерів для зміцнення власних позицій на міжнародній арені, що реалізується шляхом створення тимчасових або довгострокових альянсів. Такі об’єднання дозволяють малим державам діяти більш злагоджено, підвищуючи їхню переговорну спроможність та здатність впливати на міжнародні процеси.

Крім того, коаліційна дипломатія дозволяє малим державам просувати спільні інтереси в рамках ширших міжнародних форматів. Об’єднуючись на тематичній або регіональній основі, вони можуть ефективніше реагувати на виклики та забезпечувати колективний захист своїх інтересів. У сучасних умовах коаліції

виступають гнучким механізмом адаптації малих держав до змін у міжнародному середовищі [19, с. 109].

Окрім політичних та інституційних інструментів, важливу роль у зовнішній політиці малих держав відіграють також нематеріальні ресурси впливу.

Концепція «м'якої сили» є важливим інструментом зовнішньої політики малих держав, оскільки дозволяє їм впливати на міжнародне середовище без застосування примусу. Використовуючи культурні, ідеологічні та інформаційні ресурси, малі держави можуть формувати позитивний міжнародний імідж, підвищувати власну привабливість та зміцнювати свої позиції на світовій арені. Використання «м'якої сили» включає популяризацію культури, освітніх програм, цінностей демократії та міжнародного права. Для малих держав цей інструмент особливо важливий, оскільки дозволяє компенсувати брак військово-політичного впливу. В результаті «м'яка сила» стає ефективним засобом досягнення цілей зовнішньої політики шляхом переконання та співпраці [20, с. 104].

У сучасних умовах нематеріальні інструменти поступово доповнюються технологічними форматами дипломатичної взаємодії.

Цифрова дипломатія – це відносно новий, але надзвичайно важливий інструмент зовнішньої політики малих держав. Вона передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій, соціальних мереж та онлайн-платформ для реалізації дипломатичних цілей. Завдяки цьому малі держави здатні швидко реагувати на міжнародні події, формувати інформаційний порядок денний та взаємодіяти зі світовою аудиторією.

Особливістю цифрової дипломатії є її доступність та ефективність з точки зору економічної ефективності, що робить її особливо привабливою для малих держав. Використання цифрових інструментів дозволяє не лише поширювати офіційну позицію держави, а й протидіяти інформаційним загрозам, зміцнювати міжнародні зв'язки та підвищувати рівень довіри до держави на міжнародній арені [12, с. 60; 25, с. 82].

Визначення цих інструментів зумовлене структурними обмеженнями, характерними для малих держав у міжнародній системі. За відсутності достатнього військово-політичного та економічного потенціалу вони не можуть конкурувати з великими державами за допомогою силових механізмів впливу, тому змушені компенсувати ці обмеження за рахунок інституційної інтеграції, коаліційної взаємодії та використання нематеріальних ресурсів впливу. Така модель поведінки дозволяє малим державам збільшити свою переговорну силу та знизити рівень своєї вразливості в міжнародному середовищі.

Таким чином, дипломатичний інструментарій малих держав формується як адаптивна система, що базується на поєднанні інституційної участі, коаліційної взаємодії та використання нематеріальних форм впливу. Її ефективність визначається не обсягом ресурсів, а здатністю держав інтегруватися в багаторівневі міжнародні структури та використовувати їхні правила для захисту власних інтересів. В результаті малі держави переходять до моделі мережевої дипломатії, де ключову роль відіграють співпраця, переговори та участь у колективному прийнятті рішень.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТІЇ МАЛИХ ДЕРЖАВ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

2.1 Вплив глобальних криз на зовнішньополітичну діяльність малих держав

Глобальні кризи XXI століття характеризуються складністю, багаторівневістю та взаємопов'язаністю. На відміну від попередніх періодів, сучасний етап розвитку міжнародних відносин демонструє перетин різних кризових процесів – економічних, політичних, технологічних та соціальних. Це призводить до одночасного виникнення криз різної тривалості та масштабу, що посилює їхній сукупний вплив на глобальну систему. У таких умовах відбувається не лише трансформація економічних структур, а й зміна інституційних та ціннісних основ розвитку міжнародного середовища [24, с. 13].

У процесі розвитку світового індустріального суспільства виникли різні типи криз. Розглянемо основні типи криз за відповідними ознаками їх класифікації.

Загальні кризи – охоплюють всю соціально-економічну систему, а локальні – лише її частину.

Макрокризи – це кризи масштабних проблем та обсягів, мікрокризи – охоплюють лише окрему проблему або невелику їх групу (мікрокриза може викликати ланцюгову реакцію, поширитися на всю систему та призвести до макрокризи).

Соціальні кризи виникають, коли виникають суперечності або зіткнення інтересів різних соціальних груп чи загострення формацій. Соціальні кризи найчастіше є продовженням і доповненням до економічних криз, хоча вони можуть виникати й самостійно.

Політичні кризи (складовими яких є, зокрема: втрата респектабельності та авторитету апарату управління, розкол у партіях; ідеологічна криза – руйнування

принципів, основ, моралі, зростання злочинності; криза реалізації інтересів різних соціальних груп і класів тощо), вони, як правило, впливають на всі аспекти розвитку суспільства та з часом перетворюються на економічні кризи.

Надмірна бюрократизація часто є проявом організаційної кризи.

Під час соціально-економічних трансформацій виникають психологічні кризи, що проявляються у формі стресу, який набуває масового характеру; це відчуття невизначеності, паніки, страху за майбутнє, незадоволення роботою, правовим захистом та соціальним статусом.

Технологічна криза виникає як криза нових технологічних ідей в умовах чітко вираженої потреби в нових технологіях, наприклад, це може бути криза технологічної несумісності продуктів, криза неприйняття нових технологічних рішень. Такі кризи можуть виглядати як кризи науково-технічного прогресу.

Структурна криза – це порушення закону пропорційного розвитку суспільного виробництва. Це проявляється у серйозних дисбалансах між галузями промисловості, з одного боку, та виробництвом найважливіших видів продукції в натуральному вираженні, необхідних для збалансованого розвитку.

У складі економічних криз виділяють фінансові кризи – кризи грошового вираження економічних процесів (наприклад, фінансово-грошових можливостей певної системи) [2, с. 4].

В умовах зростання глобальних криз зовнішньополітична діяльність держав стає адаптивною та кризоорієнтованою. Дипломатія все частіше виконує не лише функцію класичного представництва інтересів, а й стає інструментом швидкого реагування на глобальні виклики. Це проявляється в розширенні багатосторонніх форматів співпраці, зростанні участі в міжнародних організаціях та формуванні спільних механізмів безпекової, енергетичної та гуманітарної політики. Особливе значення має координація дій у рамках регіональних об’єднань, що дозволяє державам підвищити рівень стійкості до зовнішніх потрясінь та мінімізувати наслідки кризових явищ.

Сучасний стан міжнародної системи демонструє, що найбільш значний вплив на зовнішньополітичну діяльність малих держав чинять складні глобальні кризи. Вони взаємопов'язані та часто підсилюють одна одну, утворюючи ефект «ланцюгової реакції» у світовій політиці та економіці. У цьому контексті особливе значення має аналіз ключових кризових явищ сучасності, які безпосередньо впливають на середовище безпеки, економічну стабільність та дипломатичні пріоритети держав. До таких криз належать військові конфлікти, енергетичні потрясіння, пандемія COVID-19 та міграційні процеси, які формують нову архітектуру міжнародних відносин. У цих умовах зовнішньополітична діяльність малих держав дедалі більше переходить від моделі реактивного реагування до проактивного формування партнерств, спрямованих на зниження рівня залежності від окремих центрів сили та диверсифікацію міжнародних зв'язків.

Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується загостренням військових конфліктів, які суттєво впливають на глобальну систему безпеки. Одним з ключових прикладів є російсько-українська війна, яка призвела до трансформації архітектури безпеки в Європі, посилення ролі військово-політичних союзів та зростання напруженості у відносинах між провідними державами світу. Поряд з цим, нестабільність на Близькому Сході також залишається важливим фактором глобальної нестабільності, впливаючи на політичні та економічні процеси у світі.

Військові конфлікти спричиняють значні гуманітарні, економічні та політичні наслідки, зокрема руйнування інфраструктури, переміщення населення та порушення міжнародної торгівлі. Як зазначають українські дослідники, сучасні війни все частіше набувають гібридного характеру, поєднуючи військові, інформаційні та економічні інструменти впливу. Це ускладнює механізми реагування міжнародної спільноти та підвищує рівень невизначеності у світовій політиці.

Для малих держав військові конфлікти становлять особливу загрозу через обмежені можливості забезпечення власної безпеки. У таких умовах вони змушені зосередитися на участі в міжнародних альянсах та активізації дипломатичної діяльності. Зокрема, країни Балтії та Польща посилили співпрацю з НАТО та ЄС після ескалації війни в Україні, що свідчить про зростання значення колективної безпеки для малих держав.

Енергетична криза – загострення ситуації в економіці через перевищення попиту на енергоносії над пропозицією. Вона спричинена фізичним дефіцитом паливно-енергетичних ресурсів, політичними, інвестиційними, логістичними, ціновими факторами або, найчастіше, їх поєднанням. Нафтогазові ресурси особливо вразливі з точки зору прогнозованого виснаження. Крім того, за наявними запасами вони є пріоритетними для відносно невеликої кількості країн, тому на рівні міжнародних відносин проблема доступу до них стала однією з ключових за останні десятиліття. У складі цих інтересів ціни на ці ресурси різко змінюються [8].

Сучасна енергетична криза, яка загострилася після 2022 року, набула системного характеру та стала одним із ключових факторів трансформації світової економіки та міжнародних відносин. Її розвиток значною мірою зумовлений геополітичними факторами, насамперед військовими конфліктами, зокрема російсько-українською війною, а також ескалацією протистояння на Близькому Сході. Саме ці процеси спричинили порушення стабільності енергопостачання, зростання цін на нафту та газ, а також підвищення рівня невизначеності на світових енергетичних ринках.

Аналіз причин енергетичної кризи свідчить про її складний характер. Окрім прямого впливу військових конфліктів, важливу роль відіграють такі фактори, як політична нестабільність у країнах-експортерах енергії, зростання світового попиту та зміна клімату. Війна в Україні суттєво обмежила постачання енергоносіїв до Європи, що змусило держави шукати альтернативні джерела енергії та переглядати енергетичну політику. Водночас загострення ситуації на Близькому Сході, зокрема

навколо стратегічно важливих транспортних шляхів, призводить до ризиків перебоїв у постачанні нафти та зрідженого природного газу, що має глобальні наслідки [29].

Особливе значення для загострення енергетичної ситуації має фактор контролю над ключовими логістичними вузлами. Зокрема, блокування Ормузької протоки, через яку проходить значна частина світових поставок нафти, демонструє вразливість світової енергетичної інфраструктури. Порушення функціонування таких маршрутів спричиняє різке скорочення поставок енергоресурсів, що, у свою чергу, призводить до швидкого зростання цін та дестабілізації світових ринків. Таким чином, енергетична безпека дедалі більше залежить не лише від економічних, а й від військово-політичних факторів.

Наслідки енергетичної кризи є масштабними та охоплюють усі сфери світової економіки. Збільшення вартості енергоносіїв спричиняє інфляційні процеси, уповільнення економічного розвитку та порушення глобальних ланцюгів поставок. Енергоємні галузі, такі як промисловість, транспорт та сільське господарство, особливо вразливі. Крім того, зростання цін на енергоносії опосередковано впливає на продовольчу безпеку, що посилює соціальну напруженість у різних регіонах світу.

Важливим аспектом поточної енергетичної кризи є також її довгостроковий характер. Навіть за умови стабілізації військово-політичної ситуації відновлення енергетичної інфраструктури та ланцюгів постачання займе значний час. Це свідчить про структурні проблеми у світовій енергетичній системі, яка виявилася недостатньо гнучкою до масштабних потрясінь. Водночас криза стимулює прискорення енергетичного переходу та розвиток альтернативних джерел енергії [4].

Для малих держав енергетична криза створює особливо складні виклики, пов’язані з високою залежністю від імпорту енергоносіїв та обмеженими можливостями диверсифікації поставок. У цих умовах вони змушені активізувати

енергетичну дипломатію, розвивати регіональну співпрацю та інтегруватися у спільні енергетичні ринки. Наприклад, країни Балтії та Польща активно працюють над зменшенням енергетичної залежності та зміцненням співпраці в рамках Європейського Союзу. Таким чином, енергетична криза не лише підвищує вразливість малих держав, але й стимулює трансформацію їхньої зовнішньополітичної та дипломатичної стратегії.

Сучасний глобалізований та взаємозалежний світ все частіше стикається із серйозними викликами та загрозами універсального характеру. Хоча епідемії та пандемії супроводжували людство протягом усієї його історії та мали потужний вплив на розвиток цивілізації, на початку 2020 року світова спільнота, включаючи всі її регіональні сегменти, зіткнулася з безпрецедентним викликом у сучасній історії – коронавірусною інфекцією.

Пандемія Covid-19 призвела до значних економічних втрат майже в кожній країні світу. Переважна більшість розвинених країн, намагаючись захистити своє населення, вдалися до радикальних карантинних заходів. Часткове або повне призупинення виробництва, занепад туристичної галузі, обмеження діяльності сфери громадського харчування, закриття розважальних закладів, значне зменшення пасажиропотоку абсолютно у всіх видах транспорту – всі ці фактори призводять до зменшення грошових потоків підприємницького сектору, переважна більшість представників якого опинилася на межі банкрутства, що спричиняє падіння ВВП країн, невиконання бюджетів та занепад національних економік [26, с. 190].

Пандемія Covid-19 спричинила ослаблення глобальної співпраці між державами, поляризацію не лише у міжнародній спільноті, а й у суспільствах загалом. Пандемія показала взаємозалежність та вразливість усіх і кожного, від держав і суспільства до громад та окремих осіб, необхідність співпраці на всіх рівнях, неприпустимість популізму та переваги професіоналізму. Спочатку проявилася неефективність міжнародних структур, які не змогли швидко

відреагувати на загрозу та вжити необхідних заходів. Зокрема, рекомендаційний характер рішень ВООЗ виявився неефективним, і принцип спільних дій не міг бути досягнутий. Очевидно, що у сфері охорони здоров'я та санітарно-епідеміологічного благополуччя варто зміцнювати співпрацю між державами на всіх рівнях (універсальному, регіональному, партикулярному тощо) [11, с. 133].

Зростаюче міграційне навантаження на країни Європейського Союзу свідчить про те, що міграційна криза залишається системною, а її вплив на держави-члени нерівномірний. Згідно з щорічним звітом Європейської Комісії щодо управління міграцією та притулком, значна частина країн ЄС стикається з підвищеним тиском на свої національні системи прийому, що вимагає перегляду механізмів розподілу відповідальності між країнами.

Аналіз ситуації демонструє чітку географічну диференціацію міграційного навантаження. Найбільш критична ситуація спостерігається в південних країнах Європи, таких як Греція, Італія, Іспанія та Кіпр, які завдяки своєму географічному розташуванню є основними пунктами прибуття мігрантів. Це призводить до непропорційного навантаження на їхні соціальні та адміністративні системи, що, у свою чергу, вимагає посилення фінансової та інституційної підтримки з боку ЄС.

Водночас, країни Центральної та Східної Європи, зокрема Польща, Естонія, Латвія та Литва, також відчувають значний тиск. Ці країни характеризуються поєднанням міграційних викликів з ризиками для безпеки, зокрема використанням міграційних потоків як інструменту політичного тиску третіми країнами. У цьому контексті міграція виходить за рамки гуманітарних питань і перетворюється на фактор гібридної загрози.

Запровадження так званого механізму «Пулу солідарності», який передбачає перерозподіл біженців між державами-членами ЄС, демонструє прагнення Європейської Комісії забезпечити більш справедливий розподіл відповідальності. Водночас надання окремим країнам можливості часткового звільнення від участі в цьому механізмі демонструє гнучкість підходів ЄС, але також підкреслює

складність досягнення консенсусу між державами з різним рівнем навантаження [13].

Особливої уваги заслуговує той факт, що навіть за умови зменшення кількості незаконних перетинів кордону загроза дестабілізації зберігається. Це свідчить про те, що міграційна криза має не лише кількісний, а й якісний вимір, пов'язаний з політичними та безпековими факторами. Таким чином, міграційні процеси все більше інтегруються в ширший контекст міжнародних відносин і стають інструментом геополітичного впливу.

Для малих держав це означає необхідність адаптації зовнішньополітичних та безпекових стратегій до нових умов. Зокрема, вони змушені поєднувати участь у спільній міграційній політиці ЄС із захистом власних національних інтересів та обмежених ресурсів. Це посилює значення багатосторонньої дипломатії та регіональної координації як ключових інструментів реагування на сучасні міграційні виклики.

Загалом, глобальні кризи XXI століття формують складне та нестабільне міжнародне середовище, в якому зовнішня політика держав стає дедалі залежною від швидкості адаптації до зовнішніх потрясінь. Для малих держав це означає необхідність посилення багаторівневої взаємодії та використання міжнародних інституцій як основного інструменту підвищення стійкості. В результаті зовнішньополітична діяльність трансформується в систему постійного антикризового управління в міжнародному вимірі.

2.2 Основні напрями та механізми дипломатичної діяльності малих держав у кризових умовах

Публічна дипломатія є важливою складовою зовнішньої політики держави та спрямована на роз'яснення цілей та цінностей останньої широкому загалу, створення позитивного іміджу країни, просування її інтересів на міжнародній арені.

Публічна дипломатія здійснюється урядом однієї країни стосовно населення іншої країни. У широкому сенсі публічна дипломатія розуміється як процес спілкування із закордонною громадськістю державних та недержавних суб'єктів з метою опосередкованого впливу на громадську думку та процеси прийняття політичних рішень у країні-партнері, запобігання виникненню цивілізаційного та культурного розколу між державами та народами. У системі стратегічних комунікацій публічна дипломатія створює можливості для взаємодії, визначаючи сферу спільних інтересів та створюючи простір для діалогу на міжнародному рівні з метою побудови та зміцнення довгострокових дружніх відносин між країнами – учасницями діалогу, враховуючи традиції та специфіку розвитку цих країн [9, с. 101].

У кризових умовах дипломатична діяльність малих держав набуває системного характеру та спрямована на забезпечення стабільності держави в умовах багатовимірних загроз. Особливістю є те, що малі держави, не маючи достатніх ресурсів, змушені компенсувати свою вразливість за рахунок активного використання інструментів зовнішньої політики. У таких умовах дипломатія перетворюється на інструмент управління ризиками, а її напрямки формуються відповідно до ключових сфер національної безпеки та розвитку.

Функціонально дипломатія малих держав у кризових умовах реалізується через взаємопов'язані напрямки. Кожен з них виконує певну функцію, але їх ефективність залежить від узгодженості та комплексного застосування, що дозволяє державі адаптуватися до змін у міжнародному середовищі [5, с. 15].

У кризові часи, зокрема під час збройних конфліктів, енергетичних криз та глобальних економічних потрясінь, малі держави змушені переходити від реактивної моделі зовнішньої політики до проактивної дипломатії, яка спрямована не лише на адаптацію, а й на формування зовнішнього середовища, сприятливого для їхньої власної безпеки та розвитку.

Безпековий напрямок дипломатії. Безпековий напрямок дипломатії охоплює діяльність держави, спрямовану на запобігання загрозам, забезпечення територіальної цілісності та отримання зовнішніх гарантій безпеки. Зокрема, це реалізується через участь у системах колективної безпеки (НАТО), проведення спільних військових навчань, розгортання союзних військових контингентів та підписання оборонних угод.

Для малих держав цей напрямок є ключовим, оскільки вони не мають достатнього військового потенціалу для самостійного стримування агресії. Механізмом реалізації безпекового напрямку є включення держави до систем колективної безпеки, розвиток стратегічних партнерств та постійна участь у міжнародному безпековому діалозі. Через дипломатичні канали малі держави надають політичну підтримку союзникам, розгортають спільні сили та беруть участь у спільних оборонних ініціативах. У кризових умовах цей напрямок також включає підтримку політики санкцій, участь у міжнародних переговорах та узгодження позицій з партнерами. Для малих держав важливо демонструвати надійність як союзника, оскільки це безпосередньо впливає на готовність інших держав надавати підтримку [22, с. 46].

З аналітичної точки зору, безпекова дипломатія визначає ефективність усієї зовнішньої політики, оскільки саме рівень безпеки створює умови для реалізації інших напрямків. Без належного рівня гарантій безпеки економічні та політичні ініціативи втрачають свою ефективність.

Для малих держав безпекова дипломатія функціонує як компенсаційний механізм, що частково замінює їхній обмежений власний оборонний потенціал шляхом інтеграції в системи колективної безпеки та стратегічні альянси.

Енергетичний напрямок (забезпечення енергетичної незалежності). Енергетичний напрямок дипломатії спрямований на забезпечення стабільного доступу до енергетичних ресурсів та зменшення залежності від зовнішніх постачальників. Для малих держав ця проблема є особливо актуальною, оскільки

вони здебільшого не мають достатньої ресурсної бази та змушені імпортувати енергоносії. Механізм функціонування цього напрямку включає укладання міжнародних енергетичних угод, участь у транскордонних інфраструктурних проектах та інтеграцію в регіональні енергетичні ринки. Завдяки дипломатії держава забезпечує диверсифікацію джерел постачання та зменшує ризики енергетичної залежності. У кризових умовах, особливо під час геополітичних конфліктів, енергетика стає інструментом політичного впливу. Саме тому малі держави активно використовують дипломатичні канали для пошуку альтернативних постачальників та розвитку відновлюваної енергетики.

З точки зору аналізу, ефективність енергетичної дипломатії безпосередньо впливає на економічну стабільність та політичну автономію держави. Чим менша залежність від одного джерела, тим вищий рівень стратегічної незалежності [15, с. 60].

Енергетична дипломатія в кризових умовах набуває геополітичного значення, оскільки дозволяє зменшити вразливість держави до зовнішнього тиску шляхом диверсифікації джерел постачання та участі в міжнародних енергетичних ринках.

Економічний напрямок дипломатії. Економічний напрямок дипломатії охоплює діяльність держави, спрямовану на забезпечення економічного розвитку через зовнішні зв’язки. Для малих держав це критично важливо, оскільки їхні економіки є відкритими та залежними від міжнародної торгівлі. Реалізація цього напрямку здійснюється через використання дипломатичних місій як інструментів економічної взаємодії: просування експорту, залучення інвестицій, підтримка бізнесу та участь у міжнародних економічних організаціях. Дипломатія виступає посередником між національною економікою та світовим ринком. У кризових умовах цей напрямок спрямований на мінімізацію економічних втрат, пошук нових ринків збуту та диверсифікацію економічних відносин. Це дозволяє уникнути критичної залежності від окремих партнерів та підвищити стабільність економіки [6, с. 29].

На нашу думку, економічна дипломатія є одним із найактивніших інструментів впливу малих держав, оскільки завдяки ній вони можуть не лише адаптуватися до змін, але й формувати для себе сприятливі умови для міжнародної взаємодії. Економічна дипломатія слугує інструментом підвищення міжнародної конкурентоспроможності малих держав, дозволяючи їм компенсувати обмеження внутрішнього ринку шляхом інтеграції у світові економічні процеси.

Інформаційна та публічна дипломатія. Інформаційна дипломатія – це напрямок, спрямований на формування міжнародного інформаційного середовища та просування національних інтересів через комунікацію. Це реалізується через стратегічні комунікаційні кампанії, роботу офіційних державних медіа-каналів, співпрацю з міжнародними платформами та протидію дезінформаційним кампаніям. У сучасних умовах вона стає одним із ключових інструментів впливу, особливо для малих держав. Основними інструментами є використання медіа, цифрових платформ та стратегічних комунікацій. За допомогою цих інструментів держава формує власний імідж, доносить свою позицію до міжнародної спільноти та впливає на громадську думку.

У кризових умовах важливим аспектом є протидія дезінформації, яка може підірвати внутрішню стабільність та міжнародний авторитет держави. Малі держави активно розвивають цифрову дипломатію, оскільки вона не потребує значних ресурсів, але має значний ефект [14, с. 19].

Публічна дипломатія доповнює цей процес через культурні, освітні та наукові зв’язки, формуючи довгострокову довіру. Це дозволяє малим державам зміцнювати свої позиції в міжнародному середовищі навіть з обмеженими ресурсами.

Коаліційна дипломатія. Дипломатія підтримки союзників передбачає активну взаємодію з іншими державами з метою координації політики та формування спільної позиції в міжнародних відносинах. Цей напрямок реалізується через створення коаліцій, участь у регіональних ініціативах та координацію зовнішньополітичних рішень. Завдяки колективним діям малі держави отримують

можливість впливати на міжнародні процеси набагато ефективніше, ніж індивідуально.

У кризових умовах цей напрямок проявляється у підтримці партнерів, координації санкційної політики та спільному реагуванні на загрози. Політична солідарність, яка підвищує ефективність дипломатичних дій, набуває особливого значення [22, с. 50].

У порівняльному вимірі дипломатичні стратегії малих держав суттєво відрізняються від підходів великих акторів у міжнародних відносинах, насамперед через структурну асиметрію ресурсів та обмежені можливості прямого силового чи економічного впливу. Якщо великі держави можуть одночасно спиратися на військовий потенціал, глобальні фінансові інструменти та широкі мережі залежностей, то малі держави змушені формувати зовнішню політику як систему адаптації до зовнішнього середовища, а не свого домінування. У таких умовах безпекова та коаліційна дипломатія набувають для них не просто пріоритетного, а екзистенційного характеру, оскільки саме вони забезпечують гарантії фізичного виживання та політичної суб’єктності через інтеграцію в механізми колективної безпеки та формування мереж альянсів. У свою чергу, економічна та енергетична дипломатія виконують функцію стратегічного вирівнювання вразливостей, дозволяючи зменшити залежність від окремих центрів впливу та диверсифікувати зовнішні зв’язки. Водночас інформаційна та публічна дипломатія виступають як найгнучкіші інструменти впливу, дозволяючи малим державам компенсувати дефіцит «жорсткої сили» через формування міжнародної легітимності, управління зовнішнім наративом та участь у глобальному інформаційному просторі. Таким чином, дипломатія малих держав має асиметричний та компенсаторний характер, у якому ключовим ресурсом є не сила впливу, а здатність до формування коаліцій, мережевої взаємодії та стратегічної адаптації в рамках існуючої міжнародної системи.

Таким чином, система основних напрямків дипломатичної діяльності малих держав у кризових умовах формує цілісну модель адаптації зовнішньої політики, спрямовану на компенсацію структурних обмежень та забезпечення міжнародної суб’єктності. Кожен із напрямків виконує окрему функцію у забезпеченні стабільності держави. Водночас ефективність цих напрямків визначається не їх окремим функціонуванням, а взаємною інтеграцією в рамках єдиної зовнішньополітичної стратегії. Саме системна взаємодія дозволяє малим державам частково компенсувати асиметрію міжнародної системи, зменшувати залежність від окремих акторів та формувати стабільні позиції у світовому середовищі.

Як наслідок, дипломатія малих держав у кризових умовах виступає не лише інструментом реагування, а й механізмом стратегічного виживання та закріплення їхньої ролі як повноцінних учасників міжнародних відносин.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛЬЩІ ТА КРАЇН БАЛТІЇ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ

3.1 Особливості дипломатичної діяльності Польщі в умовах глобальних криз

Розвиток публічної дипломатії в Польщі є важливим напрямком її зовнішньої політики, що сприяє формуванню її міжнародного іміджу, зміцненню зовнішніх відносин та впливу на громадську думку. Він охоплює різноманітні інструменти, зокрема культурну дипломатію, медіа-кампанії, освітні програми та використання міжнародних платформ.

Польща почала активно розвивати публічну дипломатію відносно недавно: перші офіційні підходи були сформульовані на початку 2000-х років. Сучасне розуміння зосереджується на стратегічній комунікації з іноземною аудиторією з метою формування позитивного іміджу держави та просування її інтересів через діалог та «м’який» вплив.

Як посткомуністична держава середнього розміру, Польща переосмислила свою роль у міжнародних відносинах у процесі європейської інтеграції. Розвиток публічної дипломатії відбувався паралельно зі вступом до Європейського Союзу та зміцненням її позицій на євроатлантичному просторі [39].

Польща, як країна середнього розміру, активно розвиває публічну дипломатію як інструмент зміцнення свого міжнародного іміджу та позицій у європейській політиці. Вона базується на стратегічних комунікаціях та усвідомленні важливості сприйняття, брендингу та репутації.

Впровадження публічної дипломатії стало частиною модернізації зовнішньої політики Польщі. Важливу роль у цьому процесі відіграють не лише державні інституції, а й громадські організації, які виступають посередниками між урядом та

бізнесом. Серед ключових напрямків – допомога розвитку, підтримка демократії та участь у європейських ініціативах, зокрема Східному партнерстві [16, с. 22].

Важливим виміром сучасних глобальних криз стала енергетична безпека, яка значно загострилася після 2022 року. Польща активно бере участь у політиці диверсифікації енергетики ЄС, спрямованій на зменшення залежності від російських енергоресурсів. Ключову роль у цьому відіграє розвиток інфраструктури імпорту скрапленого природного газу через LNG-термінал у Свіноуйсьце, а також участь у регіональних проектах енергетичної інтеграції в Балтійському регіоні. Таким чином, енергетична політика Польщі набуває стратегічного значення та стає інструментом зміцнення її позицій у Європейському Союзі.

Основою публічної дипломатії Польщі є культурна дипломатія, яка реалізується через міжнародні культурні проекти, фестивалі та діяльність Інституту Адама Міцкевича. Важливим інструментом також є освіта, зокрема участь у програмі Erasmus+, яка сприяє міжнародним обмінам та формуванню позитивного іміджу країни [16, с. 22].

Перший Польський інститут було створено в Будапешті в 1939 році. Сьогодні такі установи діють у багатьох країнах і перетворилися з культурних центрів на інструменти активного міжнародного просування Польщі. Їхня діяльність охоплює культуру в широкому сенсі – мистецтво, науку, мову, історичну спадщину та об’єкти ЮНЕСКО. Польські інститути, що входять до складу Міністерства закордонних справ Польщі, спрямовані на формування та підтримку позитивного іміджу держави за кордоном. Вони також створюють центри просування польської культури, співпрацюють з місцевими ЗМІ та впливають на експертні кола, що формують громадську думку [27, с. 52]. Як показує багаторічна практика, незважаючи на невелику кількість співробітників інститутів, вони виконують велику роботу з просування Польщі як бренду.

Значну роль відіграють медіа та цифрові платформи, через які Польща поширює інформацію про свою політику, культуру та досягнення. Крім того, країна активно здійснює гуманітарну діяльність, надаючи допомогу постраждалим від криз та підтримуючи міжнародні ініціативи.

У сучасних умовах глобальних криз інформаційна та гібридна війна є невід'ємною частиною міжнародних конфліктів. Польща активно протидіє дезінформаційним кампаніям, зокрема тим, що походять з російської федерації, використовуючи інструменти стратегічних комунікацій у співпраці з Європейським Союзом та НАТО. Важливу роль у цьому відіграють центри стратегічних комунікацій, цифрова дипломатія та координація інформаційної політики на міжнародному рівні. Таким чином, інформаційна складова стає одним із ключових елементів сучасної польської публічної дипломатії. Публічна дипломатія Польщі є важливим інструментом формування її міжнародного іміджу та зміцнення позицій як надійного партнера [16, с. 22].

У березні 2012 року Рада Міністрів Польщі ухвалила першу комплексну зовнішньополітичну стратегію Польщі (їй передувала стратегія 1989 року) – ключовий документ «Пріоритети польської зовнішньої політики», який визначає вектори польської дипломатії в перспективі до 2016 року. Згідно зі стратегією, пріоритетами польської зовнішньої політики на зазначений період було: сильна Польща в міцному політичному союзі (ЄС); Польща як надійний союзник у стабільному євроатлантичному порядку; Польща, відкрита до різних вимірів регіональної співпраці; стратегія польської співпраці з метою розвитку, просування демократії та прав людини; просування Польщі за кордоном; нова якість відносин з Польщею та поляками за кордоном; ефективна зовнішньополітична служба [21, с. 148].

Сьогодні, пройшовши складний еволюційний шлях, польська публічна дипломатія у своїй діяльності базується на складній організаційній структурі, яку очолює уряд – Рада Міністрів. Усі повноваження у цій сфері переважно розподілені

між Міністерством закордонних справ Польщі (МЗС), Міністерством культури та національної спадщини Польщі та Міністерством спорту та туризму Польщі (а саме Польською туристичною організацією). Якщо МЗС Польщі займається питаннями політичної, культурної та наукової співпраці та просування, а також моніторингом зовнішнього іміджу держави, то МКС Польщі відповідає за питання міжнародної культурної співпраці та реалізації міждисциплінарних культурних проектів [45, с. 77].

Таким чином, усталена система публічної дипломатії стала основою активної зовнішньополітичної діяльності Польщі в контексті сучасних глобальних криз, особливо після 2022 року.

Після початку повномасштабної агресії російської федерації проти України у 2022 році Польща значно посилила свою роль у системі європейської та євроатлантичної безпеки. Вона стала одним із ключових лідерів східного флангу НАТО, послідовно виступаючи за посилення оборонної присутності Альянсу в регіоні та посилення політики стримування проти росії. Польська дипломатія набула виразного проактивного характеру, що проявляється в ініціюванні політики санкцій ЄС, активній підтримці України та зміцненні стратегічного партнерства зі Сполученими Штатами. В результаті Польща поступово трансформується з держави, що спирається на гарантії безпеки своїх союзників, у державу, яка сама формує порядок денний регіональної безпеки [41, с. 51].

Одним із ключових напрямків дипломатичної діяльності Польщі є всебічна підтримка України у воєнний час. Польща виступає не лише як політичний союзник, а й як стратегічний партнер, надаючи значні обсяги військової, гуманітарної та фінансової допомоги. Вона стала головним логістичним центром постачання міжнародної допомоги Україні, а також активно лобіює її інтереси в структурах Європейського Союзу та НАТО. Крім того, Польща прийняла найбільшу кількість українських біженців серед європейських країн, що стало важливим фактором формування її позитивного міжнародного іміджу. Така

політика сприяє зміцненню двосторонніх відносин та посилює роль Польщі як регіонального лідера [1, с. 62].

Міграційний вимір сучасних глобальних криз став важливим елементом зовнішньої політики та публічно-дипломатичної діяльності Польщі. Масштабні переміщення населення, спричинені війною в Україні, перетворили міграційний фактор на елемент зовнішньополітичного позиціонування міжнародного іміджу держави. У цьому контексті гуманітарна політика Польщі виконує функцію «м'якої сили», демонструючи здатність держави до кризового менеджменту та солідарності в рамках європейського простору. Таким чином, міграційна криза стала не лише викликом, а й ресурсом для зміцнення її позицій у міжнародних відносинах.

В умовах загострення ситуації на Близькому Сході Польща дотримується збалансованої дипломатичної позиції, поєднуючи підтримку союзників з необхідністю дотримання міжнародного права. Як член Європейського Союзу, Польща бере участь у формуванні спільної зовнішньополітичної позиції ЄС щодо врегулювання конфліктів, виступаючи за деескалацію та гуманітарну підтримку цивільного населення. Водночас вона зберігає стратегічну орієнтацію на співпрацю зі Сполученими Штатами, що впливає на її підходи до питань безпеки в регіоні. Польська дипломатія демонструє прагнення до балансу між політичними інтересами та гуманітарними принципами, що характерно для держав середнього рівня в міжнародних відносинах [30, с. 57].

Вважаємо, що Польща поєднує елементи середньої та регіональної держави, що дозволяє їй діяти більш автономно в рамках європейської політики безпеки. Глобальні кризи посилили роль публічної дипломатії як інструменту політики безпеки.

Отже, польська публічна дипломатія в контексті сучасних глобальних криз трансформується в багаторівневий інструмент зовнішньої політики, що поєднує культурні, інформаційні, економічні та безпекові механізми впливу. Її розвиток демонструє зростання ролі Польщі як активного регіонального актора, здатного не

лише адаптуватися до міжнародних викликів, а й впливати на формування європейського порядку денного безпеки та політики. Інтеграція інструментів «м'якої сили» з елементами політики безпеки та інформаційної політики свідчить про розширення функціонального потенціалу польської дипломатії та її перехід до більш проактивної моделі поведінки на міжнародній арені.

3.2 Особливості дипломатичної діяльності країн Балтії в умовах глобальних криз

Країни Балтії – Естонія, Латвія та Литва – типові малі держави, зовнішня політика яких визначається обмеженістю ресурсів та складним геополітичним середовищем. У сучасних умовах глобальних криз, особливо після ескалації російсько-української війни, їхня дипломатія набуває вираженого безпекового характеру та орієнтації на стримування.

За концепцією Б. Торгалссона, малі держави ефективно діють через міжнародні інституції, компенсуючи слабкість ресурсів активною багатосторонньою дипломатією [42]. Це повністю відповідає моделі поведінки країн Балтії, які формують свою зовнішню політику через ЄС та НАТО, використовуючи їх як основні інструменти гарантування безпеки.

Додатково, українські дослідники наголошують, що країни Балтії є прикладом «малих держав з високою зовнішньополітичною активністю», які компенсують обмеженість ресурсів максимальною інституційною інтеграцією до ЄС та НАТО. Зокрема, у роботах аналітиків Національного інституту стратегічних досліджень зазначається, що після 2022 року країни Балтії стали одними з ключових прихильників посилення санкційної політики ЄС та військової підтримки України, формуючи тісні безпекові коаліції в рамках Європейського Союзу [17].

Це дозволяє їм перетворити свою «геополітичну вразливість» на політичний ресурс впливу, оскільки їхнє становище часто стає каталізатором рішень великих держав ЄС.

Ключовим елементом дипломатії країн Балтії є їхня повна інтеграція в НАТО та ЄС. Після 2014 року, і особливо після 2022 року, вони систематично лобіюють зміцнення східного флангу НАТО, збільшення військової присутності союзників та розширення програм стримування.

П. Кетценштейн у своїй класичній праці про малі держави наголошує, що їхній вплив зростає, коли вони діють через міжнародні інституції. Країни Балтії впроваджують цю модель, активно формуючи санкційну політику ЄС та просуваючи безпекову підтримку України як елемент спільної європейської стратегії [35].

Практичним проявом цієї політики стала активна участь країн Балтії у формуванні європейської відповіді на російську агресію проти України. З 2022 року саме Естонія, Латвія та Литва систематично ініціювали розширення військової допомоги Україні, включаючи постачання зброї, навчання військовослужбовців та посилення санкцій проти російської федерації.

Позиція країн Балтії суттєво вплинула на зміну риторики ЄС від «стриманої відповіді» до моделі «активного стримування». Це відображається в жорсткіших пакетах санкцій, а також у збільшенні оборонних бюджетів країн ЄС.

Таким чином, країни Балтії виступають не лише як об’єкти безпеки, а й як активні суб’єкти у формуванні європейської політики безпеки.

Однією з ключових особливостей країн Балтії є їхня провідна роль у сфері кібербезпеки та протидії гібридним загрозам. Естонія є світовим центром кібердипломатії завдяки розташуванню Центру передового досвіду НАТО з кіберзахисту (CCDCOE) у Таллінні.

Країни Балтії розглядають кіберпростір як повноцінну сферу міжнародної безпеки та сприяють його правовому регулюванню. Вони приділяють особливу увагу протидії дезінформації та інформаційним операціям, що використовуються як інструмент політичного впливу [38; 34].

Енергетична дипломатія країн Балтії суттєво трансформувалася після 2022 року. Головною метою стало повне зменшення залежності від енергетичних ресурсів російської федерації та інтеграція в енергетичний ринок Європейського Союзу.

В рамках ініціативи ЄС REPowerEU країни Балтії активно розвивають LNG-інфраструктуру, інтерконектори та синхронізацію електромереж з континентальною Європою. Це дозволило їм перейти до моделі енергетичної автономії та зміцнити свою переговорну позицію в ЄС [31; 33].

Країни Балтії активно використовують формати багатосторонньої співпраці, зокрема NB8 (Північно-Балтійську вісімку), Балтійську асамблею та Раду держав Балтійського моря. Ці механізми дозволяють їм координувати позиції у сфері безпеки, санкційної політики та підтримки України.

Як зазначає Б. Торгалссон, коаліційна дипломатія є ключовим інструментом для малих держав для посилення їхнього впливу в міжнародній системі. Країни Балтії ефективно реалізують цей підхід, формуючи спільні регіональні позиції з країнами Північної Європи.

Дипломатія країн Балтії демонструє високу ефективність в умовах глобальних криз, незважаючи на обмежений ресурсний потенціал. Вони змогли стати активними учасниками формування політики ЄС та НАТО, особливо у сфері безпеки.

Згідно з підходом П. Кетценштейна, малі держави досягають найбільшого успіху, коли виступають нормативними акторами. Країни Балтії реалізують цю модель, просуваючи демократію, політику санкцій та підтримуючи Україну [35].

Ефективність балтійської дипломатії пояснюється не лише інституційною інтеграцією, а й здатністю формувати «коаліції позицій» всередині ЄС. Вони активно використовують механізм політичного тиску через спільні заяви з країнами Північної Європи, що дозволяє їм впливати на рішення великих держав ЄС, зокрема Німеччини та Франції.

Українські аналітики також зазначають, що країни Балтії демонструють модель «асиметричного впливу», коли мала держава завдяки чіткій позиції безпеки та стабільній зовнішньополітичній лінії отримує непропорційно високий рівень впливу в міжнародних організаціях.

Це особливо помітно в їх підтримці України: саме країни Балтії першими виступили за передачу важкого озброєння та максимальне посилення санкцій, що згодом стало загальноєвропейською практикою [7, с. 8].

Практичне підтвердження високої ефективності балтійської дипломатії міститься у стратегічних документах НАТО та Європейського Союзу. У Стратегічній концепції НАТО 2022 року російська федерація визначена як «найбільш значуща та пряма загроза безпеці Альянсу», що повністю відповідає пріоритетам безпеки Естонії, Латвії та Литви. Це дозволило країнам Балтії обґрунтувати необхідність постійного розгортання багатонаціональних бойових груп на їхній території в рамках політики посиленої передової присутності.

У свою чергу, документи Європейського Союзу, зокрема «Стратегічний компас ЄС з безпеки та оборони» (2022), передбачають посилення координації оборони та розробку спільних інструментів реагування на кризи. Країни Балтії активно підтримали цей документ, оскільки він закріплює модель колективної безпеки, яку вони просувають з 2014 року.

3.3 Порівняльний аналіз дипломатії Польщі та країн Балтії

Польща та країни Балтії (Естонія, Латвія, Литва) належать до групи держав Центральної та Східної Європи, зовнішньополітична поведінка яких формується в рамках теорії малих та середніх держав. Ефективність таких акторів у міжнародній системі визначається не розміром ресурсів, а здатністю діяти через інституції та коаліції, що характерно як для Польщі, так і для країн Балтії.

Спільною рисою зовнішньої політики Польщі та країн Балтії є чітка орієнтація на НАТО та Європейський Союз як головних гарантів безпеки. У контексті російсько-української війни обидві сторони послідовно займали жорстку позицію щодо російської федерації, виступаючи ініціаторами та активними прихильниками пакетів санкцій ЄС. Вони також є одними з держав, які систематично лобіювали збільшення військової допомоги Україні, включаючи постачання важкого озброєння, бронетехніки та систем ППО. Зокрема, Польща передала Україні танки Leopard 2 у рамках міжнародної коаліції, а країни Балтії були одними з перших, хто повністю відмовився від імпорту російського газу та ініціював посилення санкцій проти енергетичного сектору російської федерації. Це демонструє не лише політичну, а й практичну консолідацію регіону навколо підтримки України, яка стала ключовим елементом європейської безпеки.

Водночас Польща, як середня за розміром регіональна держава, має ширші можливості для прямого впливу на європейську політику. Вона здатна ініціювати великі безпекові проекти, виступає ключовим партнером США в регіоні та формує логістичний центр для постачання військової допомоги Україні. Її дипломатія поєднує елементи регіонального лідерства та активної оборонної політики, що підтверджується збільшенням оборонного бюджету до понад 3% ВВП та масштабними закупівлями озброєння, зокрема танків Abrams та ракетних систем HIMARS.

На противагу цьому, країни Балтії функціонують переважно через коаліційні механізми та інституційні платформи. Ключовими форматами є NB8, Балтійська асамблея та механізми ЄС у сфері спільної безпеки та оборони. Їхня стратегія базується на формуванні узгоджених позицій з країнами Північної Європи, що дозволяє компенсувати обмеженість ресурсів та збільшити політичну вагу всередині ЄС.

Відмінності проявляються також у моделі безпекової поведінки. Польща наголошує на збільшенні національного оборонного потенціалу та розвитку

двостороннього стратегічного партнерства зі США. Країна виступає ключовим транзитним вузлом для військової допомоги Україні та зміцнює власні збройні сили шляхом масштабних закупівель озброєння. Країни Балтії, навпаки, зосереджуються на багатосторонніх механізмах НАТО, зокрема на політиці посиленої передової присутності, яка забезпечує постійну військову присутність союзників на їхній території, а також активно сприяють посиленню протиповітряної оборони в регіоні.

Важливим об'єднуючим фактором у польсько-балтійській дипломатії стала війна росії проти України, яка виступила каталізатором формування спільної безпекової позиції. Саме ці держави стали найпослідовнішими прихильниками інтеграції України до євроатлантичних структур, вважаючи її ключовим елементом довгострокової стабільності регіону.

Таким чином, Польща функціонує як регіональний центр сили, тоді як країни Балтії формують модель «коаліційного впливу», що базується на скоординованих діях у рамках міжнародних організацій. Це відповідає концепції досягнення малими державами високого рівня впливу завдяки інституційній включеності та нормативній діяльності в міжнародній системі.

Ця модель також підтверджується спільною позицією обох сторін у рамках ЄС щодо посилення санкційної політики та оборонної інтеграції, що зафіксовано в документах Європейського Союзу з питань безпеки та оборони. В результаті формується скоординований східноєвропейський блок безпеки, який впливає на стратегічні рішення ЄС та НАТО. Порівняльний аналіз показує, що Польща та країни Балтії мають спільні стратегічні цілі, але відрізняються інструментами їх досягнення.

ВИСНОВКИ

Дослідження показало, що дипломатія малих держав у сучасній системі міжнародних відносин зазнає значної трансформації під впливом глобальних криз, зокрема безпекової, енергетичної та інформаційної. Теоретичний аналіз дозволив визначити, що ключовою характеристикою малих держав є обмеженість матеріальних ресурсів, які компенсуються активною участю в міжнародних інституціях, формуванням коаліцій та використанням інструментів «м'якої сили». Визначено, що ефективність малих держав визначається не їхнім потенціалом, а їхньою здатністю інтегруватися в багаторівневі інституційні структури міжнародної системи.

Глобальні кризи сьогодення суттєво змінили пріоритети зовнішньої політики малих держав, змістивши акценти в бік безпекової дипломатії, енергетичної автономії та інформаційної стабільності. В умовах російсько-української війни, посилення гібридних загроз та енергетичної нестабільності малі держави все частіше виступають не як пасивні об'єкти міжнародної політики, а як активні учасники формування регіональних та загальноєвропейських рішень безпеки.

Аналіз дипломатичної діяльності Польщі показав її еволюцію від держави, яка значною мірою спиралася на зовнішні гарантії безпеки, до регіонального актора з елементами лідерства. Польща поєднує інструменти публічної дипломатії, оборонної політики, енергетичної безпеки та стратегічних комунікацій. Важливою особливістю її зовнішньої політики є формування ролі логістичного та політичного центру підтримки України, що зміцнило її позиції в рамках НАТО та Європейського Союзу.

Дослідження дипломатії країн Балтії показало, що Естонія, Латвія та Литва реалізують класичну модель поведінки малих держав, засновану на максимальній інституційній інтеграції та коаліційній дипломатії. Їхня зовнішня політика

характеризується високим рівнем активності у сферах безпеки, кіберзахисту, енергетичної трансформації та протидії гібридним загрозам. Важливо, що країни Балтії змогли перетворити свою геополітичну вразливість на ресурс політичного впливу в ЄС та НАТО, особливо після 2022 року.

Порівняльний аналіз дипломатії Польщі та країн Балтії показав наявність спільної стратегічної орієнтації на НАТО та Європейський Союз, а також узгодженої позиції щодо підтримки України та стримування російської федерації. Водночас виявлено принципову різницю в моделях зовнішньополітичної поведінки: Польща реалізує модель середньої за розміром регіональної держави з елементами лідерства та можливістю самостійно формувати безпекові ініціативи, тоді як країни Балтії виступають як малі держави, що посилюють свій вплив через коаліційні механізми та багатосторонні інституції.

Встановлено, що ефективність обох моделей значною мірою визначається здатністю адаптуватися до умов сучасних криз. Польща демонструє ефективність завдяки поєднанню оборонного потенціалу, стратегічного партнерства зі США та активної ролі в регіональній політиці. Країни Балтії, у свою чергу, ефективно використовують механізми NB8, НАТО та ЄС, формуючи узгоджені позиції з державами Північної Європи та впливаючи на процеси прийняття рішень у європейських структурах.

Окремо слід зазначити, що сучасна дипломатія Польщі та країн Балтії характеризується зростанням ролі інформаційної складової, включаючи протидію дезінформації, розвиток цифрової дипломатії та стратегічних комунікацій. Це свідчить про перехід від традиційних форм зовнішньої політики до складних багатовимірних моделей впливу.

Таким чином, дипломатія малих держав у сучасних глобальних кризах демонструє високу адаптивність та здатність інституційно посилювати вплив. Польща та країни Балтії підтверджують, що навіть за обмежених ресурсів держави можуть відігравати значну роль у формуванні регіональної та європейської безпеки.

Їхній досвід демонструє перетворення малих держав з пасивних учасників міжнародних процесів на активних акторів, здатних впливати на стратегічні рішення в рамках НАТО та Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИ ДЖЕРЕЛ

1. Балюк В. О. Гуманітарна допомога Польщі Україні в умовах російської агресії: монографія. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2022. 92 с.

2. Баєва О., Васильченко О., Ісакова О. Світові економічні кризи: причини та наслідки. *Економіка та суспільство*. 2021. № 28. 6 с.

3. Владишевська В. В., Грушко М. В. Дипломатичний протокол та етикет : навчально-методичний посібник для бакалаврів та магістрів спеціальність 293 «Міжнародне право» / автори-укл. : В. В. Владишевська, М. В. Грушко ; за ред. Х. Н. Бехруза ; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 88 с.

4. Вольфенштейн К. Найгірша енергетична криза: блокада Ормузької протоки навесні 2026 року. 2026 URL: https://surl.li/watebq (дата звернення: 11.04.2026).

5. Волоснікова Н., Яцина В., Климова С. Дипломатія та безпека України в системі міжнародних відносин: виклики глобальної нестабільності. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2025. № 1. С. 10-26.

6. Грущинська Н. М. Системна взаємодія економічної дипломатії та економічної безпеки. *Таврійський науковий вісник*. Серія : Економіка. 2025. № 24. С. 28-35.

7. Грубінко, А. В. Зовнішня політика країн Центрально-Східної Європи. Тернопіль: ТНПУ, 2022. 10 с.

8. Жовтянський В. А. Криза енергетична. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. URL: https://esu.com.ua/article-962 (дата звернення: 15.04.2026).

9. Іванко К. Д. Публічна дипломатія: основні напрями. Київ, 2023. С. 100-103. URL: https://iris-psy.org.ua/publ/CR23/CR23_025.pdf (дата звернення: 15.04.2026).

10. Копійка В. В. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навчальний посібник. Київ : Знання, 2012. 759 с.

11. Киридон А. М., Косяк С. М., Троян С. С. COVID-19 як індикатор глобалізованого світу. *Сучасні дослідження з німецької історії 2021-2022*. 2022. С. 126-136.

12. Литвиненко О. В. Цифрова дипломатія як інструмент зовнішньої політики. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. Вип. 143. С. 56-62.

13. Міграційна криза охопила 12 країн Європи. 2025. URL: https://lnk.ua/wRn0dEkz8 (дата звернення: 15.04.2026).

14. Миронова М., Полякова Ю., Шайда О. Публічна дипломатія у системі міжнародних відносин. *Вісник ЛТЕУ*. 2024. № 79. С. 12-20.

15. Надоленко Г. О. Пріоритети економізації української дипломатії. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2022. № 10. С. 55-63.

16. Наумюк А. В. Публічна дипломатія Республіки Польща : робота на здобуття кваліфікаційного ступеня бакалавра : спец. 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії / наук. кер. Н. Н. Коцан ; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Луцьк, 2025. 60 с.

17. Національний інститут стратегічних досліджень України. *Аналітичні матеріали щодо політики ЄС у контексті війни Росії проти України.* Київ, 2023. Київ : НІСД, 2016. 688 с.

18. Особливості дипломатії малих європейських країн. URL: http://www.info-library.com.ua/books-text-8592.html (дата звернення: 15.04.2026).

19. Перепелиця Г. М. Міжнародна безпека: сучасні виклики та загрози : монографія. Київ : Стилос, 2015. 464 с.

20. Пелих А. О. «М'яка сила» у зовнішній політиці держав. *Гілея* : науковий вісник. 2021. № 164. С. 102-106.

21. Процюк М. В. Публічна дипломатія як зовнішньополітичний пріоритет Республіки Польща. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. 2016. Вип. 19. С. 147-152.

22. Рошко І., Кухарик В. Економічна дипломатія України як інструмент реалізації національних інтересів. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2021. № 2. С. 40-52.

23. Стадніченко О. Г. НАТО в системі сучасних міжнародних відносин. *Міжнародні відносини*. 2020. № 1. С. 45-52.

24. Сіденко В. Глобальні кризи XXI століття: політекономічний підхід. *Економічна теорія*. 2015. № 4. С. 12-18.

25. Ткачук Н. А. Публічна дипломатія та цифрові комунікації в умовах глобалізації. *Міжнародні відносини*. 2021. № 2. С. 78-84.

26. Уманців Г., Новіков В. Глобальна криза та її вплив на формування фінансової звітності підприємств. *Євроінтеграція України та економічна безпека держави* : збірник наукових праць. 2021. Вип. 1 (26). С. 188-200.

27. Ціватий В. Публічна та культурна дипломатія Республіки Польща XXI століття: інституційний аспект. *Зовнішні справи*. 2012. № 11. С. 50-55.

28. Штурма М. Зовнішньополітичні преференції «малих держав» у міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету*. Серія : міжнародні відносини, 2019. Вип. 46. С. 223-233.

29. Шелепа В. Криза енергоресурсів 2026: вплив на глобальну економіку та стратегії вирішення. 2026. URL: https://www.berdichev.biz/kryza-enerhoresursiv-2026-vplyv-na-hlobalnu-ekonomiku/ (дата звернення: 15.04.2026).

30. Шевчук О. В. Політика країн ЄС щодо конфлікту на Близькому Сході. *Зовнішня політика і дипломатія*. 2024. № 1. С. 55-63.

31. European Commission. *REPowerEU Plan*. Brussels, 2022. URL: https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en (дата звернення: 15.04.2026).

32. Gvalia G. Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States. *Security Studies*. 2013. № 22 (1). P. 87-103.

33. International Energy Agency (IEA). *Energy Security of Europe*. Paris, 2023. 42 p.

34. Janeliūnas T. Hybrid threats in the Baltic region. *Lithuanian Foreign Policy Review*. 2022.

35. Katzenstein, P. J. Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe. Brussels, 2022.

36. Long T. It's not the size, it's the relationship: From «small states» to asymmetry. *International Politics*. 2017. p. 144-160.

37. Neumann I. B. Introduction: Lilliputians in Gulliver's World? *Small States in International Relations*. Seattle : University of Washington Press, 2006. P. 3-36.

38. NATO CCDCOE. Annual Report 2023. Tallinn, 2023. https://ccdcoe.org/news/2023/6016/ (дата звернення: 15.04.2026).

39. Ociepka Beata Polish Public Diplomacy. 2012. URL: https://www.eir.info/2012/10/08/polish-public-diplomacy/ (дата звернення: 14.04.2026).

40. Steinmetz R. Small states in Europe challenges and opportunities. Surrey : Ashgate, 2010. 248 p.

41. Szeptycki A. Poland's foreign policy after 2022: security and regional leadership. *Rocznik Strategiczny*. 2023. № 29. С. 45-60.

42. Thorhallsson, B. Small state foreign policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford University Press, 2020.

43. Vital D. The Survival of Small States. London : Oxford University Press, 1971.

44. Wivel A., Oest K. Security, profit or shadow of the past? Explaining the security strategies of microstates. *Cambridge Review of International affairs*. 2010. P. 429-453.

45. Ziętek A. Dyplomacja publiczna Polski. *Annales*. Universitatis Mariae Curie. Lublin – Polonia. Sectio K. 2010. Vol. 17. P. 65-83.